

Prawa przesłuchiwanego dziecka

W dniu 27 stycznia 2014 roku weszła w życie ustawa z dnia 13 czerwca 2013 roku *o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego* oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 roku w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzonego w trybie określonym w art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego.

Ustawa wprowadza zasadę jednorazowego przesłuchania pokrzywdzonych/świadków w przyjaznych pokojach przesłuchań, do 18-go roku życia w sytuacjach kiedy istnieje obawa, że przesłuchanie w zwykłym trybie mogłoby negatywnie wpłynąć na ich psychikę. Zasada ta stosowana dotychczas w stosunku do pokrzywdzonych do 15 roku życia - przestępstwami przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przeciwko rodzinie i opiece, chroni już teraz także małoletnich do 18 roku życia, w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej i ofiary handlu ludźmi oraz dorosłe ofiary przestępstw seksualnych.

Co ważne, małoletniego należy przesłuchiwać wyłącznie wtedy, gdy jego zeznania mogą być istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Dziecko pokrzywdzone przestępstwem może więc w określonych sytuacjach w ogóle nie brać udziału w postępowaniu karnym. Nowelizacja Kodeksu postępowania karnego wprowadziła także obowiązek ustanowienia obrońcy dla podejrzanego w celu jego ewentualnego udziału w przesłuchaniu dziecka oraz nakaz utrwalenia przesłuchania w formie audio/video.

Ustawa zakłada utworzenie przyjaznych pokoi przesłuchań w sądach lub w innych podmiotach, na obszarze właściwości danego sądu. Wprowadzono także przepisy przejściowe, zgodnie z którymi, jeżeli na obszarze właściwości sądu nie ma takiego pomieszczenia, przesłuchania tej szczególnej grupy świadków mogą być przeprowadzane w innym miejscu, nie dłużej niż do dnia 27 lipca 2015 roku. Po tej dacie wszystkie przesłuchania w trybie art. 185a-185c Kodeksu postępowania karnego muszą odbywać się w przyjaznych pokojach przesłuchań. W terminie do dnia 27 stycznia 2015 roku można odstąpić od rejestracji obrazu i dźwięku z przesłuchania, jeżeli organ przeprowadzający przesłuchanie nie dysponuje urządzeniem rejestrującym.

Wspomniane powyżej rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości określa sposób przygotowania małoletniego świadka/pokrzywdzonego do przesłuchania i warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do jego przeprowadzenia.

Zmiany w w/w aktach prawnych są konsekwencją działań Ministerstwa Sprawiedliwości zmierzających do jak najszerzej ochrony szczególnych grup świadków jakimi są małoletni i ofiary przestępstw seksualnych.

[.Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego o zmianie ustawy](#)

- [Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego](#)

Standardy dotyczące przesłuchiwania małoletnich świadków w trybie art. 185 a i 185 b k.p.k.

1. Przesłuchanie małoletnich świadków i ofiar przestępstw powinno być prowadzone w

sposób:

- zgodny z systemem prawnym oraz standardami europejskimi i międzynarodowymi, umożliwiającymi pozyskanie wartościowego materiału dowodowego,
- odpowiadający możliwościom rozwojowym przesłuchiwanego dziecka, gwarantujący ochronę praw dziecka, z nastawieniem na unikanie jego wtórnej traumatyzacji, wynikającej z udziału w procedurach prawnych,
- przy pełnym, właściwym wykorzystaniu możliwości lokalowych i technicznych przyjaznego pokoju przesłuchań dzieci,
- z dbałością o wyeliminowanie okoliczności, które mogą skutkować powtórnymi przesłuchaniami dziecka

Przygotowanie przesłuchania

2. Przesłuchanie powinno być planowane w miarę możliwości na etapie postępowania przeciwko podejrzanemu, po uprzednim zgromadzeniu jak najszerszego materiału dowodowego pochodzącego z innych źródeł, co pozwala na określenie oczekiwań wobec dziecka oraz stwarza większe prawdopodobieństwo odstąpienia od kolejnych jego przesłuchań.

3. Osoby uczestniczące w przesłuchaniu dziecka - w szczególności sędzia, prokurator i biegły psycholog - powinny wcześniej zapoznać się z aktami sprawy, uzgodnić zasady współpracy w toku przesłuchania (m.in. określić, kto przebywa podczas przesłuchania w jakim pomieszczeniu oraz określić sposób komunikowania między osobami uczestniczącymi w przesłuchaniu), określić w miarę możliwości zakres pytań, kwestie wymagające wyjaśnienia z dzieckiem.

4. Przed przesłuchaniem niezbędne jest wyjaśnienie przedstawicielowi ustawowemu/opiekunowi faktycznemu dziecka zasad obowiązujących podczas przesłuchania. W miarę możliwości należy unikać obecności rodzica przy przesłuchaniu małoletniego.

5. W sytuacji konieczności kolejnego przesłuchania niezbędne jest sprecyzowanie kwestii wymagających dodatkowego wyjaśnienia, w zakresie dopuszczonym przez Sąd.

Miejsce przesłuchania

6. Przy wyborze przyjaznego pokoju przesłuchań, w miarę możliwości, należy preferować pokoje spełniające standardy określone przez MS i FDN.

7. Jeżeli pozwalają na to możliwości techniczne, przesłuchanie musi być bezwzględnie rejestrowane za pomocą stosownie przygotowanego sprzętu audiowizualnego (właściwie ustawionej kamery, umożliwiającej zapis gestykulacji i mimiki twarzy dziecka), co pozwala na ograniczenie protokołu do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących w nim udział. Przebieg przesłuchania powinien być utrwalony na dwóch niezależnych nośnikach, które bezpośrednio po czynności procesowej winny być zabezpieczone przez Sąd.

8. W przypadku braku możliwości technicznych, przesłuchanie powinno być rejestrowane przynajmniej za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk.

Termin przesłuchania

9. Termin przesłuchania powinien być dostosowany do stanu fizycznego i emocjonalnego dziecka oraz uwzględniać jego możliwości rozwojowe, w szczególności dotyczące

funkcjonowania pamięci i, na ile jest to możliwe, być stosunkowo nieodległy od zdarzenia będącego przedmiotem postępowania, z uwzględnieniem punktu 2. Termin powinien być wyznaczony, o ile jest to możliwe i konieczne, po konsultacji ze specjalistą (psychologiem, kuratorem, pedagogiem).

10. Planowana pora i czas przesłuchania powinny być dostosowane do pory optymalnej aktywności dziecka, uwzględniać czas niezbędny do nawiązania kontaktu z nim przed przystąpieniem do czynności procesowej oraz uwzględniać konieczność ewentualnych przerw w prowadzonej czynności.

Osoby przesłuchujące i uczestniczące w przesłuchaniu

11. Przesłuchania małoletnich powinni prowadzić i uczestniczyć w nich sędziowie, prokuratorzy i biegli psycholodzy, którzy ukończyli stosowne szkolenie, przygotowujące do realizowania czynności procesowych z udziałem dzieci.

12. Do minimum należy ograniczyć liczbę osób uczestniczących w przesłuchaniu małoletniego. W pokoju z dzieckiem powinien pozostawać jedynie sędzia i biegły psycholog, natomiast pozostałe osoby uprawnione do udziału w czynności powinny przebywać w odrębnym pomieszczeniu, określanym jako pokój techniczny.

13. W wypadku konieczności kolejnego przesłuchania dziecka, jeżeli nie ma szczególnych okoliczności uzasadniających zmianę, winno być ono prowadzone przez te same osoby.

14. Decyzja o udziale przedstawiciela ustawowego/opiekuna faktycznego małoletniego w czynności przesłuchania powinna być podejmowana indywidualnie, uwzględniać fakt, iż obecność przedstawiciela ustawowego/opiekuna faktycznego może ograniczać swobodę wypowiedzi małoletniego.

15. Podejrzany/oskarżony nie może uczestniczyć w czynnościach procesowych z udziałem dziecka. Wyjątek stanowią jedynie czynności okazania podejrzanego małoletniemu świadkowi, które muszą być przeprowadzone w stosownych warunkach, w pomieszczeniu wyposażonym w lustro weneckie. Okazania nie należy łączyć z czynnością przesłuchania. Do okazania należy odpowiednio przygotować małoletniego.

16. Przesłuchanie dziecka powinno się odbywać przy udziale obrońcy podejrzanego/oskarżonego, pozostającego w pokoju technicznym, a w przypadku braku obrońcy z wyboru, niezbędne jest wyznaczenie przez sąd obrońcy z urzędu.

Rola biegłego psychologa

17. Udział biegłego psychologa w przesłuchaniu dzieci jest obligatoryjny.

18. Przy wyborze biegłego psychologa należy brać pod uwagę jego kwalifikacje wykazane dokumentami o ukończeniu stosownych szkoleń lub innymi dowodami oraz doświadczenie w pracy z dziećmi i łatwość nawiązywania z nimi kontaktu a także znajomość procedur przesłuchania.

19. Udział biegłego psychologa w przesłuchaniu dziecka powinien być aktywny. W szczególnych przypadkach, na wniosek sędziego, osobą wiodącą w przesłuchaniu może być biegły psycholog.

20. Biegły psycholog powinien przed przystąpieniem do kontaktu z dzieckiem otrzymać postanowienie prokuratora/sądu o powołaniu go biegłym sądowym w przedmiotowej sprawie, z podanym zakresem opinii sądowo-psychologicznej.

21. Procedura przesłuchania powinna być bezwzględnie poprzedzona oceną przez biegłego psychologa fizycznego i emocjonalnego stanu małoletniego oraz możliwości jego udziału w czynności procesowej. Przeciwwskazaniem do udziału dziecka w przesłuchaniu / kontynuowania przesłuchania mogą być między innymi objawy zespołu stresu pourazowego, ponieważ ograniczają możliwość uzyskania od niego wartościowego materiału dowodowego oraz mogą mieć negatywny wpływ na jego dalszy rozwój.

Etapy przesłuchania dziecka

22. Przesłuchanie małoletniego powinno być poprzedzone czynnościami wstępnymi prowadzonymi przez biegłego psychologa, polegającymi na:

- nawiązaniu kontaktu z dzieckiem dla uzyskania przez nie poczucia bezpieczeństwa;
- rozpoznaniu stanu rozwoju i funkcjonowania dziecka,
- rozpoznaniu zdolności dziecka do różnicowania prawdy i kłamstwa;
- rzetelnym, stosownym do możliwości rozwojowych dziecka wyjaśnieniu mu sytuacji przesłuchania oraz jego ewentualnie przysługującego prawa do odmowy składania zeznań i obowiązku mówienia prawdy;
- ustaleniu z dzieckiem zasad kontaktu, w tym omówienie możliwości korzystania z przerw i zgłaszania bieżących potrzeb, zadawania pytań, sygnalizowania wątpliwości;
- oswojeniu dziecka z miejscem przesłuchania;
- zapoznaniu dziecka z wyposażeniem technicznym pomieszczenia, poinformowaniu o nagrywaniu czynności.

23. W pierwszym etapie określanym fazą swobodnej narracji należy zapewnić dziecku możliwość przedstawienia jego wersji zdarzeń, bez przerywania, w wybranym przez nie tempie i porządku, obserwując jego reakcje pozawerbalne, odnotowując specyficzne określenia i sformułowania. Pomocne mogą być także inne pozawerbalne techniki komunikacji, jak np. rysunek.

24. Przy zadawaniu pytań w dalszym postępowaniu, w fazie pytań szczegółowych niezbędne jest przestrzeganie następujących zasad:

- zadawanie, w miarę możliwości pytań otwartych,
- nieużywanie pytań sugerujących,
- formułowanie pytań adekwatnych do możliwości rozwojowych dziecka, z wykorzystaniem używanych przez nie określeń i sformułowań,
- unikanie pytań budzących w dziecku wtórnie wiktimizujące poczucie winy za zaistnienie, przebieg przedmiotowych zdarzeń (np. uległość wobec sprawcy, motywacja sprawcy).

25. W miarę potrzeby, w końcowym etapie przesłuchania należy wyjaśnić dziecku przewidywane procedury prawne i jego ewentualny udział w nich, zapytać dziecka, czy chciałoby uzupełnić swoją wypowiedź, a następnie zakończyć kontakt treściami neutralnymi i podziękowaniem za wysiłek związany z relacją trudnych treści. Niedopuszczalne jest gratyfikowanie dziecka po zakończeniu przesłuchania.

26. Przy przesłuchaniach prowadzonych w trybie art. 185a k.p.k. i 185b k.p.k., nie należy odczytywać dziecku protokołu przesłuchania, odbierać podpisu pod protokołem.

27. Protokoły z przesłuchań dzieci powinny być sporządzane z zachowaniem specyficznych dla świadka sformułowań, konstrukcji zdań i struktury relacji, a także treść pytań dotyczących najistotniejszych w sprawie kwestii. W przypadku rejestrowania przesłuchania za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk protokół powinien ponadto zawierać informacje dotyczące komunikatów pozawerbalnych.

28. Z nagrania przesłuchania sporządza się przekład zapisu dźwięku, który stanowi załącznik do protokołu